

Hoe Columbus een plaats geven in de onderwijsloopbaanbegeleiding op school?

1 VOORAF

1.1 Draaiboek

Op de website van Columbus vind je in [de toolbox voor leerkrachten](#) het draaiboek '[Aan de slag met de exploratietool Columbus](#)'. Dat draaiboek werd ontwikkeld in de schoot van de Vlor en geeft de nodige informatie om Columbus op een onderbouwde manier te implementeren in je school.

Daarnaast vind je [in dit filmpje](#) ook meer algemene informatie over de exploratietool Columbus.

Scholen hebben verschillende mogelijkheden om Columbus te implementeren in de praktijk van hun onderwijsloopbaanbegeleiding (OLB). Dit document doet een aantal suggesties voor het uitbouwen van een traject in de derde graad secundair onderwijs. Daarbij houden we rekening met de huidige stand van zaken in de ontwikkeling van het instrument.

1.2 Permanente aanpak met focus op 3de graad SO

Het ondersteunen van de onderwijsloopbaan van leerlingen beperkt zich niet tot de 3de graad secundair onderwijs. OLB is een permanent proces waarin er doorheen de hele onderwijsloopbaan aandacht is voor de ontwikkeling van:

- horizonverruiming (leerlingen leren hun omgeving kennen door hun blikveld te verbreden m.b.t. de (studie)keuzemogelijkheden)
- zelfconceptverheldering (leerlingen leren zichzelf beter kennen door de nodige informatie te verwerven over hun eigen profiel)
- keuzebekwaamheid (leerlingen zijn in staat om een studiekeuze te maken door het nemen van keuzeacties en het voltooien van keuzetaken).¹

Columbus, als exploratie-instrument, situeert zich hoofdzakelijk binnen het domein van de 'zelfconceptverheldering' en 'keuzebekwaamheid'.

Het afnemen van Columbus laten we **starten in het voorlaatste jaar** en zien we in principe **afgerond voor de kerstvakantie van het laatste jaar**. We zien het expliciet als een proces waarbij de feedback op de diverse onderdelen aanzet tot andere acties in het keuzeproces in de loop van het voorlaatste en laatste jaar.

1.3 Timing van de afname van de modules

Leerlingen hebben verschillende snelheden bij het doorlopen van hun keuzeproces. Daarom is het aangewezen om bij de afname differentiatie in te bouwen en leerlingen de kans te geven om sommige modules of onderdelen van modules in verschillende keren af te leggen.

¹ Zie onderzoek van Van Esbroeck en van Verschueren.

Er zijn een aantal krijtlijnen om een schooltraject vorm te geven:

- De module 'Basecamp' vormt steeds het vertrekpunt. Die kan (indien gewenst) 3 keer in het voorlaatste jaar en 3 keer in het laatste jaar worden afgelegd.
- De modules (of onderdelen ervan) 'Wie ben ik?' en 'Wat wil ik?' kunnen elk één keer in het voorlaatste jaar en één keer in het laatste jaar worden afgelegd.
- De module 'Wat kan ik?' kan enkel in het laatste jaar worden afgelegd.
- Elke module moet minstens afgelegd worden in het laatste jaar, ook als die aan bod gekomen is in het voorlaatste jaar. Dit is belangrijk om in de toekomst leerlingen integratieve feedback (dus over de modules heen) te kunnen geven die de link zal leggen tussen de gegevens in Columbus en de resultaten in het hoger onderwijs.

2 Voorbeeldtrajecten

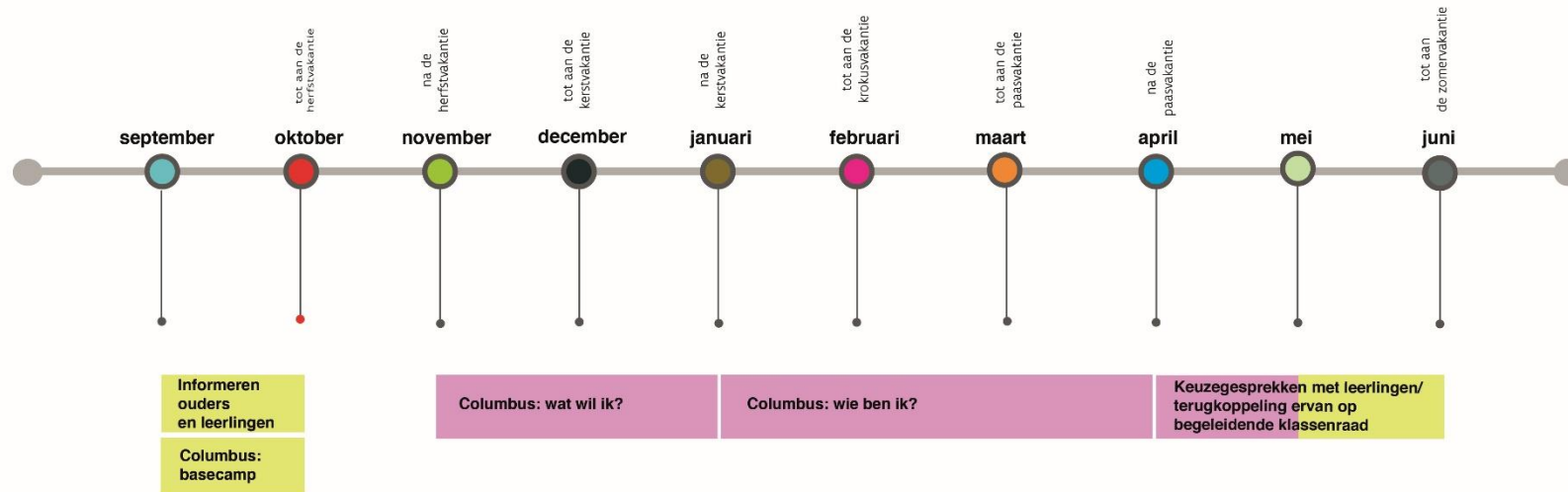
Bij het uitwerken van de voorbeeldtrajecten formuleren we voorstellen om de verschillende modules van Columbus een plaats en een volgorde bij afname te geven. Vanuit wetenschappelijk onderzoek² weten we dat er geen lineaire, hiërarchische opbouw is in keuzeacties/keuzetaken. Het zijn voorbeelden ter inspiratie en mogelijke pistes die een school kan volgen. Op termijn zullen we deze voorbeelden aanvullen met reële trajecten die scholen uitgewerkt hebben.

2.1 Voor leerlingen van het voorlaatste jaar

De twee voorbeelden vertrekken van een ander moment om met Columbus te starten. Dit kan bij aanvang van het voorlaatste jaar, maar de school kan er ook voor kiezen om te wachten tot na de kerstvakantie, bijvoorbeeld omdat het studiekeuzeprocess naar de 3de graad nog maar pas achter de rug is.

² Zie onderzoek van Van Esbroeck en van Verschueren.

Voor leerlingen van het voorlaatste jaar

1
voorbeeld
2

legende

Zelfconceptverheldering
Exploratie van het ik/
Exploratie van het Zelf

Horizonverruimig
Exploratie van de omgeving/
Exploratie in de breedte
en in de diepte

Keuzebekwaamheid
Sensibiliseren / oriëntering
op de keuze, kristalliseren en
beslissen / keuzenabijheid
en binding.

2.1.1 Vooraf: informatieavond voor leerlingen en hun ouders

Volgende elementen kunnen aan bod komen:

- Toelichten van het belang van een goed studiekeuzeproces om tot een duurzame, doordachte en tijdige studiekeuze of keuze naar de arbeidsmarkt te komen;
- Verduidelijken van de rol van de leerling, de ouders, de leerlingbegeleider en de klassenraad in dit studiekeuzeproces;
- Overlopen van het traject dat dit jaar door de leerling in de school zal gelopen worden, met bijzondere aandacht voor Columbus als exploratie-instrument. Het is belangrijk om daarbij aan te geven wat Columbus wel en niet doet. Daarover bestaan immers veel misvattingen of zogezegde wetenschappelijke aannames. De voorspellende kracht wordt vaak overschat in tegenstelling tot de wetenschappelijk vastgestelde voorspellende waarde.

De informatieavond kan gebeuren in aanwezigheid van het CLB dat op die manier zijn dienstverlening voor de leerlingen kan voorstellen.

2.1.2 Start: duiding Columbus en afname Basecamp

Duur: 1 lestijd (incl. Basecamp - duur: 12 minuten)

Duiding van Columbus:

- Leerlingen informeren over het opzet, de verschillende modules (Basecamp, Wie ben ik?, Wat wil ik?) en de wijze waarop de school er in de 3de graad mee aan de slag gaat;
- Aangeven dat leerlingen eigenaar zijn van de gegenereerde feedback maar dat ze daarover uiteraard met OLB-begeleiders (leerkrachten, leerlingenbegeleiders, CLB-medewerkers, en mogelijks nog andere begeleiders) in gesprek kunnen gaan, en desgewenst hun feedback kunnen delen. Contactpersonen en hun beschikbaarheid worden gecommuniceerd;
- Een minimumafname voor alle leerlingen vastleggen. Daarnaast de mogelijkheid voorzien tot extra afname van modules of onderdelen ervan op maat van de individuele leerling.

Zie ook [dit filmpje](#) dat gebruikt kan worden om het instrument te verkennen.

Daarna wordt gestart met het aanmelden op de Columbus-website. [Dit filmpje](#) illustreert hoe leerlingen dat kunnen doen.

Nadien kan de module Basecamp worden ingevuld. Daarmee wordt de leerling zich bewust van waar hij staat in zijn keuzeproces. We plaatsen Basecamp als eerste om bij de leerlingen desgevallend de bereidheid te activeren om zich voor het studiekeuzeproces in te zetten.

2.1.3 Afname 'Wat wil ik?'

Duur: 2 aansluitende lestijden (incl. 'Wat wil ik?' – duur: 13 minuten)

De module 'Wat wil ik?' peilt naar de interesses van leerlingen. Na het afnemen van deze module geeft de leerkracht informatie over welke vormen van feedback de leerlingen mogen verwachten en hoe ze die kunnen interpreteren (zie [leeswijzer](#) bij de feedback in de leerkrachtentoolbox op de website van Columbus). De leerkracht kan de leerling ook wegwijs maken in Onderwijskiezer (www.onderwijskiezer.be) en o.a. de mogelijkheden tonen om info te verzamelen over opleidingen en beroepen. Leerlingen kunnen aangespoord worden om met Onderwijskiezer verder aan de slag te gaan thuis of tijdens vrije momenten op school.

2.1.4 Afname ‘Wie ben ik?’

Duur: 1 lestijd (incl. ‘Wie ben ik?’ – duur: 19 minuten)

De module ‘Wie ben ik’ bevat volgende onderdelen:

- Zelfbeeld (duur 3 minuten)
- Motivatie (duur 3 minuten)
- Studievaardigheden: organiseren (duur 8 minuten)
- Studievaardigheden: verwerken (duur 5 minuten)

2.1.5 Keuzegesprek en (open) begeleidende klassenraad

Na de paasvakantie en voor de examenperiode kunnen de leerlingen van het voorlaatste jaar uitgenodigd worden voor een gesprek. Daarin wordt stilgestaan bij hun huidige studiekeuze, hun welbevinden, hun motivatie, hun studiekeuzeproces ... Leerlingen die willen, kunnen ook feedback van Columbus ter sprake brengen in dit gesprek, of kunnen die feedback online delen. Indien een leerling vast komt te zitten in zijn studiekeuzetraject, dan kan de leerling doorverwezen worden naar het CLB om samen te bekijken hoe dit studiekeuzeproces kan verdergezet worden.

Elementen die in het gesprek aan bod kunnen komen:

- Peilen naar de interesses van de leerlingen in het aanbod in de vrije ruimte in het laatste jaar, in functie van de overgang naar vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt. We denken hier aan bijv. modules Frans voor wie een lerarenopleiding lager onderwijs overweegt, statistiek met het oog op een academische bachelor, digitale zelfstudiepakketten (zie [online voorbereidingsplatform ‘Aan de slag’](#), [online aanbod VDAB](#), ...), aanbod ter voorbereiding op ijkingsproeven STEM, toegangsexamen arts/tandarts e.d.
- Onderzoeken of het werken aan studievoordigheden versterkt moet worden en daarvoor aanbod voorzien.

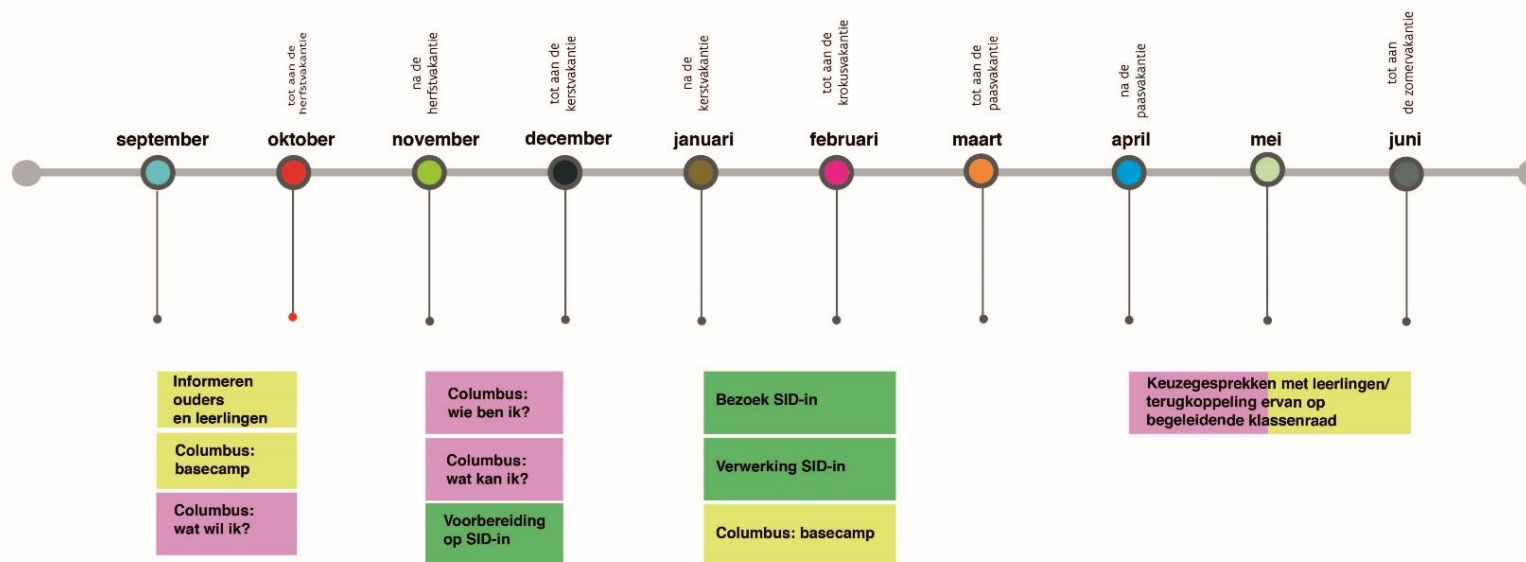
Leerlingen die zichzelf verder willen exploreren en het onderwijslandschap en de mogelijkheden willen verkennen, kunnen ook terecht op Onderwijskiezer.³ Zo is het ‘keuzerooster’ een hulpmiddel voor leerlingen om opleidingen in het hoger onderwijs waarin ze geïnteresseerd zijn verder te bestuderen. Ook de materialenbox op Onderwijskiezer/KlasCement³ bevat een uitgebreid overzicht aan materialen waarvan scholen gebruik kunnen maken om rond OLB te werken.

Op de begeleidende klassenraad wordt ruimte voorzien om de (begeleiding van de) onderwijsloopbaan van de leerlingen te bespreken en te bekijken welke ondersteunende maatregelen/acties de school kan nemen naar de rest van het voorlaatste en het laatste jaar. Ook het uittekenen van een zinvol aanbod in de vrije ruimte voor het laatste jaar kan hier een aanzet nemen en het bekijken van mogelijk aanbod van het hoger onderwijs in het laatste jaar zoals open lesdagen, infosessies voor toekomstige studenten. De klassenraad koppelt daarover terug naar de leerling.

2.2 Voor leerlingen van het laatste jaar

³ Een aantal van deze materialen zijn interessant als uitgangspunt voor een gesprek, maar niet alle materialen zijn wetenschappelijk onderbouwde meetinstrumenten (genormeerd en onderzocht op validiteit en betrouwbaarheid). Ze kunnen wel dienen om een gesprek aan te gaan maar niet om leerlingen een exacte testscore mee te geven aan de hand waarmee ze zich kunnen vergelijken met andere leerlingen.

Voor leerlingen van het laatste jaar

1
voorbeeld

2

2.2.1 Afname Basecamp

Duur: 12 minuten

We plannen dit opnieuw in voor alle leerlingen. Door Basecamp na enkele maanden opnieuw in te vullen, kan de leerling in kaart brengen waar hij/zij ondertussen staat in het studiekeuzeprocess.

2.2.2 Afname 'Wat wil ik?'

Duur: 16 minuten

2.2.3 Afname 'Wie ben ik?'

Duur: 19 minuten

2.2.4 Afname 'Wat kan ik?'

Duur:

1 lestijd ('talige strategieën' – duur: max. 15 minuten/maximale tijdsduur ligt hier vast en 'logische redeneervaardigheden' – duur: ongeveer 22 minuten)

1 lestijd, afhankelijk van de studierichting in het hoger onderwijs die de leerling beoogt ('woordenschat' – duur: 6 minuten en 'numerieke vaardigheden: deel 1' – duur: ongeveer een half uur, en 'numerieke vaardigheden: deel 2': ongeveer 20 minuten)

'Numerieke vaardigheden: deel 2' is vooral bedoeld voor leerlingen die een sterkere wiskundige richting in het hoger onderwijs overwegen. De feedback op 'Numerieke vaardigheden: deel 1' kan worden gelezen zonder dat 'Numerieke vaardigheden: deel 2' moet worden ingevuld.

Dit is een module die veel concentratie vraagt. Daarom splitsen we ze op en spreiden we ze over twee dagen.

2.2.5 Oudercontact (enkel in voorbeeld 2)

Link de studieresultaten aan het studiekeuzeprocess. Overloop met de leerling en de ouders de huidige stand van zaken in verband met het studiekeuzeprocess. Ga daarbij niet alleen in op wat de ouders willen of de leerling wil, maar trek de vraag open en wijs op de verschillen hiertussen, de verschillen met het rapport en de verschillen met de resultaten van Columbus. Het is hierbij niet altijd noodzakelijk om een verklaring te geven, wel om de verschillen en inconsistenties aan te duiden en aan te kaarten.

2.2.6 Bezoek SID-in (incl. voorbereiding o.a. informatie over overgang naar het hoger onderwijs/arbeidsmarkt door CLB + verwerking)

SID-in's zijn zeer zinvol. Een goede voorbereiding ervan is evident en uiteraard wordt er een nabespreking aan gekoppeld. Zie in dit verband zeker ook [de brochure 'Wat na het secundair onderwijs?'](#).

Toelichting door CLB (neutrale en volledige informatie) wordt voorzien voor de leerlingen en hun ouders.

2.2.7 Afname Basecamp

Duur: 12 minuten

Door Basecamp na enkele maanden opnieuw in te vullen, kan de leerling in kaart brengen waar hij staat in het studiekeuzeproces.

2.2.8 Keuzegesprek en (open) begeleidende klassenraad

Binding met de studiekeuze is een van de belangrijkste factoren voor studiesucces. Op het einde van het begeleidingsproces bevragen we expliciet de binding van de leerling met zijn keuze.

Alhoewel binding belangrijk is, hebben leerlingen het best een alternatieve keuze voor het geval de eerste keuze niet aan de verwachtingen voldoet of niet haalbaar blijkt.